

In deze rubriek bespreekt de redactie afstudeerscripties met onderwerpen die aansluiten op de in Agora aangesneden thema's. De redactie kiest scripties die opvielen in kwalitatief en/of inhoudelijk opzicht.

Pinkster, Fenne (2000) The Museum Myth, a case study on the spatial effect of the museum strategy Universiteit van Amsterdam.

Engelman, Christiaan (2002) Cathedrals of Sport, Universiteit van Amsterdam.

Veel steden in West-Europa en Noord-Amerika worstelen met de oprichting en de locatie van grootschalige culturele projecten. Enerzijds dient spectaculaire nieuwbouw om in een bepaalde behoefte beter te voorzien, zoals bij de oprichting van een nieuw sportstadion, maar daarnaast wordt vaak verwacht dat een prestigieus project leidt tot economische spin-off voor stadsdelen en buurten, waarin zij gevestigd zijn. Bovendien, en hiermee samenhangend, vergroot een grootschalig cultureel project het imago van de stad als geheel, waarmee zowel de bewoners als de economie zijn gediend. Voor het gemak en ter versterking van de argumentatie worden beide onderdelen, economie en bewoners, van de stad in beleidsretoriek vaak als complementair beschouwd. Sterker, een gemeente die niet investeert in imago raakt achterop. Vandaar dat veel oude industriesteden in Europa en Noord-Amerika streven naar de realisatie van een megavoetbalstadion, een concertaal met mondiale pretenties of een 'state of the art' museum.

Of steden nu werkelijk profiteren van dergelijke investeringen verdient nader onderzoek, aldus Fenne Pinkster en Christiaan Engelman. Fenne Pinkster beschreef in haar scriptie 'the Museum Myth' in 2000 hoe Groningen en Rotterdam hun verarmde en verwaarloosde binnenstad probeerden op te vijzelen door de plaatsing van een museum. Centraal in deze scriptie staat de vraag in hoeverre buurten worden opgewaardeerd door de aanwezigheid van een museum. Daarnaast wordt gekeken welke factoren van invloed zijn op mogelijke 'upgrading' en tenslotte wordt geprobeerd een link te leggen tussen de museumstrategie en de groei van de culturele consumptie. Om deze groei aan te tonen, maakt Pinkster gebruik van interviews die zij gehouden heeft met diverse ondernemers en beleidsmakers in Rotterdam. Uiteindelijk constateert zij dat de doorgaande route van het station naar het Boijmans van Beuningen museum, ofwel De Culturele As, nauwelijks is veranderd. Hoewel de bijnaam dat suggereert, is er betrekkelijk weinig 'cultureel' gerichte economische bedrijvigheid bijgekomen. Daartegenover is de Witte de Withstraat, de kleine Kunstas, volledig getransformeerd van een no-go area tot een mooie dynamische straat met horeca en galerieën. Volgens Pinkster is deze ontwikkeling echter niet het gevolg van een 'spillovereffect' van het museum, maar van een zelfstandige ontwikkeling die de Witte de Withstraat heeft doorgemaakt waarbij de Wijkontwikkelingsmaatschappij Rotterdam (WOM) een belangrijke rol heeft gespeeld. Ook in het geval van Groningen komt zij tot de conclusie dat de oprichting van het museum slechts indirect heeft bijgedragen tot de verbetering van de buurt en moet de 'upgrading' eerder toegewezen worden aan zelfstandige 'gentrification' processen.

Fenne Pinkster heeft zich zorgvuldig aan de regels van haar onderzoeksvraag gehouden en prikt een aantal gekoesterde zeepbellen door, hoewel men zich kan afvragen in hoeverre een museum in een stad als Rotterdam en Groningen niet thuishoort. Zowel het opknappen van een straat of wijk behoren met de oprichting of de uitbreiding van een museum tot het noodzakelijke stedelijke vernieuwingsproces.

In 'Cathedrals of Sport' van Christiaan Engelman wordt deze duale aanpak, waarbij de oprichting van spectaculaire nieuwbouw wordt gecombineerd met andere vormen van stedelijke vernieuwing, beter beschreven. In deze scriptie wordt de ontwikkeling van sportstadions in Europa vergeleken met die in Noord-Amerika. Engelman is milder in zijn oordeel dan Pinkster. Zijn voorliefde voor sport is duidelijk en hij schrijft met meer passie over het fenomeen voetbal en baseball dan Pinkster over kunst. Hij maakt daarbij onderscheid tussen de VS en Europa. Institutionele factoren, zoals het ontbreken van sportvandalisme in de VS, hebben ertoe bijgedragen dat stadions in Amerikaanse steden een welkome aanvulling vormen op het consumptieaanbod van binnensteden. Juist omdat de nieuwe generatie 'postmoderne' stadions niet alleen voorziet in de mogelijkheid tot het aanschouwen

van een sportwedstrijd, maar ook horeca en winkelvevoorzieningen accommoderen, dragen zij bij tot stedelijke vernieuwing. Daar komt bij dat de macht van de 'major league' sportclubs gemeenten dwingt te investeren in nieuwe stadions. Een sportonderneming kan immers altijd naar een stad verhuizen die wel bereid is tot investeringen. Aangezien ook Engelman niet over harde cijfers beschikt, heeft hij besloten de vraag te omzeilen of een stadion de motor is achter stedelijke ontwikkeling. Op basis van casestudies in onder andere Baltimore en Cleveland concludeert hij dat het stadion een zeer belangrijk onderdeel van het vernieuwingsproces is geworden van steden. Ik vraag mij hierbij echter wel af in hoeverre 'vernieuwing' niet een eufemisme is voor 'verwijdering' van bepaalde binnenstedelijke groeperingen.

Hiertegenover constateert Engelman dat in Europa voetbalstadions verplaatst worden naar de periferie van steden. Volgens hem is deze tendens verantwoord. Hiermee verliezen de Europese binnensteden weliswaar een culturele steunpilaar, maar de voordelen zijn groter. Zo kan vrijgekomen grond bijvoorbeeld voor woningbouw gebruikt worden, zoals in Amsterdam en Madrid het geval is. Het lijkt er echter op dat beide tendensen (in de VS naar binnen en in Europa naar buiten) op verschillende argumenten worden goedgekeurd. Er wordt in deze scriptie minder recht gedaan aan de Amerikaanse woningproblematiek dan in Europa en daartegenover wordt het weghalen van een stadion uit het stedelijk hart minder erg bevonden in Europa dan in Amerika. Beide scripties brengen in kaart hoe steden identiteitscrises ondergaan in perioden van demografische en economische transitie. Citymarketing leek tot ver in de jaren negentig de oplossing om nieuwe economische activiteit, een draagkrachtige bevolking en een constante stroom van toeristen te verkrijgen. Fenne Pinkster en Christiaan Engelman hebben allebei aangetoond dat een eenzijdige stedelijke vernieuwing niet voldoende is en dat schijnverbanden tussen bouwwerk en omgeving gerelativeerd moeten worden.

Rogier van der Groep